

יחסי גומלין אדם וסביבה

נושא הפעילות: מהערוגה לצלחת, אילת צמח

מי אנחנו ?

שם הגננת: אילת צמח¹
גננת טיפולית – לילי מרגולין,
סייעות חנה אדרי ואביבה הסולטני.
גן מגן – בעיר אילת.
בגננו 28 ילדים מתוכם 10 ילדים בעלי צרכים מיוחדים.
האזור בו ממוקם הגן – שכ' ותיקה המוגדרת כשכונת רווחה.

מבוא

כמעט מחצית ילדי הגן הם ילדים בעלי צרכים מיוחדים.
מצב הילדים העלה צורך במתן פעילות משמעותית, חווייתית, המכוונת לסייע לילדים לפתח כבוד, תחושת אחריות ועצמאות, סבלנות יכולת לדחות סיפוקים, יכולת בחירה, תחושת שוויון. עלה גם

אילת צמח, טלפון: 086323118 magen@eilat.muni.il גן מגן, אילת.

הצורך לצמצם פערים לימודיים וחברתיים בין הילדים המשולבים לילדים האחרים וליצור קבוצה מגובשת.

בנוסף שמנו לב שרוב הילדים הביאו לארוחת הבוקר מזון לא מתאים, כריכים גדולים ומסורבלים, ממרחים קבועים ולא בריאים – כשלרוב הילד אינו שותף לבחירת סוג המזון והרבה מזון נזרק מידי יום. החלטנו על ארוחת בוקר משותפת בגן, אותה יכינו הילדים. בנינו תפריט בריא ומאוזן, והתורנים מכינים מידי יום סלט ירקות לכל ילדי הגן. תוך כדי עבודה והכנת המזון, עלתה שאלת חקר מהילדים "מאין הגיעו הירקות לחנות?" באילת שנמצאת בסביבה מדברית ועירונית המרוחקת מאזורים חקלאיים. אז עלה הצורך לייצר סביבה חקלאית בגן שתיתן תשובה לשאלות הילדים. כך החלטנו על הקמת גינה לימודית.

מטרות הפעילות

- * פיתוח עמדה חיובית כלפי הטבע והמדע וקידום האוריינות המדעית וטכנולוגית של ילדי הגן
- * טיפוח ערכים הקשורים לשמירת הסביבה וטיפוחה.
- * קידום רווחה נפשית וטיפוח יחסים רגשיים חיוביים.
- * פיתוח כישורי בחירה, ואחריות ברמת הפרט והקבוצה.
- * טיפוח אקלים גן נוח. צמצום האלימות
- * קידום הישגים לימודיים וצמצום פערים

מושגים ומיומנויות

הילדים למדו מהו זרע, וכיצד ממנו מתפתחים הצמחים. ביצענו תהליכי חקר קצרים וממושכים, למדנו רבות על תהליכי הצמיחה גם דרך מדידות ומספרים, שיערנו השערות, אמדנו כמויות של זרעים, ביצענו ניסויים הקשורים להתפתחות הצמח ולמה הוא זקוק. גילינו כי בעלי חיים רבים נהנים מהגינה, כך עלה מגוון המינים שהגיעו לחצר הגן. דרך הכנת הארוחה והעבודה בגינה עברו הילדים חוויה רב חושית. תרגלו מוטוריקה עדינה דרך חיתוך הסלט, זריעת הזרע והעבודה בגינה. הילדים נחשפו לספרות ילדים בנושאים הרלוונטיים כגון – הספר יה חמנייה כאשר זרענו את זרעי החמנייה, מגדירי צמחים, ספר שבעת המינים ועוד.. דרך הארוחה המשותפת הילדים חוו חוויות של נתינה, התחשבות בחבר. ההתנסות במגוון מזונות חדשים תרם לטיפוח טעם אישי והתנסות במזון שילדים אינם רגילים. הילדים למדו על הירקות והפירות שאנו אוכלים ומקורם.

ערכים והתנהגויות

- * שמירה וטיפול הסביבה הקרובה (הגן) והשכונה בה אנו גרים.
- * טיפוח ערכים של כבוד והערכה לצומח ולמזון.
- * שימוש חוזר בחומרים , טיפול בקומפוסטר, הרחקת מזיקים בדרך אורגנית.

מדדי הצלחה

ירידה בסממני הלחץ והמצוקה של הילדים המשולבים: עוצמת התפרצויות ותדירותם תפחת משמעותית, אקלים הגן יהיה נעים ונוח.
הילדים יסייעו האחד לשני ויווסתו את תגובותיהם.
יתקיימו שיתופי פעולה ואינטראקציה בין הילדים המשולבים לאחרים ובכך תתקיים הפריה הדדית ועבודת צוות בין הילדים.
הגינה תהפוך להיות מקום מרגיע וקסום לילדים ותחבר אותם לאדמה ולירקות שאנו אוכלים ולצמחי התועלת שאנו מגדלים.

עיצוב הסביבה הלימודית בגן

הפרחנו את השממה בגן מגן באילת, הקמנו גינת ירק, ערוגת תבלינים, ובוסתן עצי פרי.
עיצוב הערוגות היה בדגש על שימוש חוזר בחומרים. את הקומפוסט יצרנו בעצמנו.
בשנה זו גם פעלנו לקראת ההסמכה לגן ירוק לכן היה דגש סביבתי מובהק לכל הפעילות.

הכנות מקדימות , חומרים וציוד

רכישה במשתלה: תערובת מצע לצמחים (במקום גידול באדמה אם יש צורך) זרעים, קומפוסט, כלי עבודה לגינה, שתילים. כמויות תלויות בגודל השטח שאפשר לגדל בו צמחים. (יש לבדוק חשיפה לשמש) ציוד העבודה נרכש עבור עבודה בזמנית של 6 ילדים. רכישת ציוד לארוחת הבוקר: קרשי חיתוך מגרדות, כלים מרכזיים מחולקים לכל שולחן.

הילדים היו חלק מהתהליך בכל שלב ושלב. ההורים היו שותפים אף הן ויזמנו כשלושה ימי שישי בהם הגיעו ההורים לפעילות משותפת לקידום העבודה.

תיאור הפעילות

במהלך השנה הלימודים התחלנו לטפח את גינת הגן במקביל לתחילתה של תוכנית ארוחת בוקר אותה מכינים בגן הילדים.

לפני תחילת העבודה, תכננו יחד עם מומחים בגינון את הגינה.

בגננו שטח גדול בחצר הקדמית. בדקנו היכן יש שמש ישרה ולכן מתאים לגדל ירקות ועצים. במקומות אלו יישרנו את השטח, ניקינו הפכנו את האדמה. במקומות בהם האדמה לא התאימה הבאנו תערובת אדמה לגידול צמחים מהמשתלה.

גרפנו והכנו ערוגות לזריעה ונטיעה ומילנו מיכלים בתערובת האדמה לשתילה.

הקמנו גינת ירק, שאת התוצרים יוכלו הילדים לטעום בארוחת הבוקר בצד השני של הגינה הקמנו בוסתן עצי פרי בהשראת שבעת המינים.

סדר הפעילות בגינה לאחר הקמתה

מידי יום, מיד לאחר מפגש הבוקר - קבוצת התורנים ניגשת לעבודתה. התורנים בתווך הסייעת עורכים סיור בערוגות הגינה ובדקים אם יש ירקות מוכנים לאכילה וקוטפים צמחי תבלין לתה. בודקים אם יש צמחים נגועים – אותם מרחיקים מהערוגה ומוודאים כי מערכת ההשקיה פועלת כסדרה ושהכל כשורה.

במהלך הסיור מתגלות הפתעות רבות, עגבניה שהבשילה, ציפורים שהגיעו לאכול את זרעי החמניה, ועוד ועוד.

כאשר הירקות הנקטפים בגינה אינם מספיקים לצריכה, מוציאים מהמקרה את הירקות שרכשנו בחנות משוחחים עליהם, מציינים איזה חלק של הירק אוכלים – שורש, פרי, פקעת, עלים וכד', שוטפים, קולפים וחותכים את הירקות על קרשי חיתוך מסביב לשולחן – על פי תפריט היומי, סלט או רצועות ירקות. את הקליפות ושאריות הירקות משליכים לקומפוסטר, וכך מאפשרים מחזור הפסולת. את הקומפסט הנוצר בקומפוסטר לאחר זמן, מפזרים בערוגות הירקות.

לאחר שכלל הילדים בגן סיימו את משימותיהם ויוצאים, קבוצת התורנים עורכת את השולחנות. לכל קבוצה שולחן קבוע. הילדים עורכים את השולחנות, פורשים שעוונית, עורכים את הצלחות, סכו"ם וכוסות על השולחן, מניחים את האוכל בכלים מרכזיים – סלסלת לחם מקמח מלא (גם את הלחם אפשר לאפות בגן), קערת סלט, צלחת מחולקת עם מרחחים שונים. בסיום הארוחה, כל קבוצה מרכזת את הכלים במרכז השולחן, והתורנים מפנים הכלים למטבח. את שאריות הירקות מפנים לקומפוסטר, ואת שאריות הלחם לפינת ההאכלה לציפורים. ההורים שותפים מלאים לתהליך ולוקחים חלק. כאשר יש יבולים בכמות הגדולה מצריכת הילדים, ערכנו "יום שוק" ומכרנו להורים את פרי גננו. העבודה בגינה מתבצעת בקבוצות של עד 6 ילדים. כך שכל ילד יעבוד בגינה יותר מפעם בשבוע. במהלך העבודה בגינה, מבצעים תחזוקה שוטפת של הגינה, בהתאם לעונה ולמצב הצמחים, זורעים זרעים חדשים, זורעים זרעים מיוחדים מהמו"פ (יחידת מחקר ופיתוח ניסיונית לצמחים) של יוטבתה – חוקרים ועוקבים אחר צמיחתם ומודדים, חוקרים תופעות חדשות, מנכשים עשבים, תומכים בצמחים מטפסים, מטפלים בקומפוסטר, מבצעים ניסויים בצמחי תבלין ומרפא.

אחרי הפעילות

הילדים גליו התלהבות רבה, חוו פליאה מהטבע - מהמקום הראשוני והטבעי ביותר. שאלו שאלות רבות למשל על ירקות אחרים שלא גידלנו בגן, ביקשו לעבוד כל יום בגינה במיוחד בגינת הירק, ילד שזרע גרעין של חמנייה הרגיש שהוא אחראי על החמנייה, דאג ובדק את ההשקיה מידי יום והתפאר בחמנייה כל יום. הילדים החלו לבצע פעילויות של חקר, מדידות, השערת השערות וגילו עניין רב ושמחה בכל צמח שצמח בגינה. ההורים ברכו על התהליך, והיו שותפים מלאים מתחילת התהליך. הם עזרו בהקמת הגינה, בשבועות "קנו" מתוצרת הגינה, הוזמנו לאכול עימנו ארוחת בוקר בריאה והביעו שמחה על הגדלת מגוון המזון של ילדיהם.

סיכום ומשוב

המסקנות שלי, כגונת המובילה את התהליך, הן שהלמידה המשמעותית ביותר מתקיימת דרך הלמידה החווייתית הרב חושית. ילד הזורע את הירקות - שמח לטעום אותם, וחווה את הפליאה הגדולה, איך מזרע קטנטן צומח צמח גדול והוא המזון שלנו. חדות היצירה מהטבע - מכל זרע שנובט ומכל פרח ההופך לפרי מחברים את הילדים לאדמה ולשורשים הן באופן הרגשי והן באופן הקוגניטיבי. מדדי ההצלחה נמדדו בעיקר בשינוי אקלים הגן. כפי שצינתי גן מגן משלב ילדים עם קשיים התנהגותיים, מוטוריים ושפתיים. דרך העבודה בגינה הילדים מצאו פורקן לאגרסיות (עידור, ניכוש, וכד') גילו חמלה כלפי בעלי חיים קטנים אשר הגיעו לבקר בגינה, טיפחו והתגאו בצמחים שזרעו וכד'. ילדים עם בעיות שפתיות הגדילו אוצר מילים דרך שיום המושגים במהלך העבודה בגינה והחשיפה לירקות ולמזונות החדשים. אני ממליצה למי שמתחילה במיזם כזה להוסיף יומן ערוגה, ובו לתעד את כל ההתרחשויות במלל בציור ובצילום, כך נוכל להגביר את התבוננות ואיתה את הסקרנות והגילוי. התוכניות להמשך רבות. לדוגמא, בניית חממה אשר בה נוכל לגדל גם בחורף צמחי קיץ כמו עגבניה ומלפפונים, וכך לנצל את היתרון היחסי של אילת כאזור עם מספר ימי שמש גדול גם בחורף. בנוסף כחלק מעזרה לקהילה מחוץ לגן, אמצנו אתר: מרכז למחנכי הגיל הרך באילת, ויחד עם ההורים הקמנו ואנו מתחזקים גינת תבלינים בחצר, לשמחת כל גננות אילת המגיעות למקום. בכך הרחבנו את מעגל העשייה הירוקה מעבר לחצר הגן והסביבה הקרובה.

